

KIÁLTVÁNY AZ ALKOTVA TANULÁSÉRT

Horváth Viktor: *A vers ellenforradalma*

■ Horváth Viktor *A vers ellenforradalma* című munkájának első, súlyosan csattanó mondatában kategorikusan szembehelyezkedik valamivel: „Ez nem verstani munka.” Első ránézésre ez akár a kötet alcíme is lehet, amennyiben *a versírás és versfordítás tanulása és tanítása* előzetes tapasztalataink szerint elsősorban verstani munkák segítségével történik, történhet. Ugyanakkor szépen talál a kötet címéhez is az első mondat ellentmondást nem tűrő tagadása, hiszen legalább annyira elvárástörő, mint amennyire felforgató.

Nem hagy azonban kétségek között a szerző, hiszen a következő mondatlalt rögtön eloszlatja a fent jelzett bizonytalanságot. Félúton vagyunk kiáltvány és módszertani segédlet között, mondja. Az olvasó tulajdonképpen itt még az út elején, hiszen egy olyan könyvet tart a kezében, amelyet (ha komolyan vesz) valóban lépésről lépésre kell végigjárnia. Nem csupán retorikai okok miatt került ide tehát a két mondatlalt feljebb bevezetett, ezerszer felhasznált és halálra unt útmetafora. Valóságos módszertani segédlet Horváth Viktor köteté, egyfajta kísérleti modell, útkeresés, ugyanakkor konkrét, megoldandó feladatokon átívelő útra hívja az olvasót. Így egyszerre úttörő és útmutató is kíván lenni.

A szerző már az előszóban jelzi, hogy az alkotáselvű irodalomoktatás programjának kidolgozására tesz javaslatot, amely a nyelvi jelentések előtt a szerkezet olvasását tűzi ki célul. Ellenforradalmiként határozza meg magát, hiszen nem rombol, hanem „dúlva épít”, felforgat. Egyfajta hagyománnyal megy szembe, ezt viszont úgy teszi, hogy egy sok évezredes hagyományt rehabilitál. Ez a hagyomány pedig az alkotva tanítás folyamatára helyezi a hangsúlyt. Az alapoktól építkezik, elvont elméleti tudás helyett gyakorlati útmutatót ajánl, és teszi mindezt olyan fel szabadító játékossággal, amely a statikus, merev akadémiai verstanok rendszerezett és kartotékolt információhalmazát fenekestől forgatja fel. Így ez előszóban megjelölt célközönség sem egy belterjes, jól körülhatárolt réteg, amely azokból állna, akik már eleve rendelkeznek egyfajta feltételezett előképzettséggel. Horváth Viktor megnyitja a sort,

amelyben egymás mellett szerepel munkás, bankár, nagymama, biciklista, keresztény és buddhista. A sorvégi pont pedig, azt hiszem, szigorúan tipográfiai okokból lett kitéve.

A felforgatás ugyanakkor nem azt jelenti, hogy a megkezdett úton ne jutnánk el végül a disztichonig vagy a Balassi-strófiáig. Annyit jelent csupán, hogy nem magától értetődő, nem eleve adott ezeknek a mintázatoknak, szerkezeteknek a létezése. Ami adva van, az az emberi beszéd ritmizáltsága, tehát két eltérő elem mássága, amely a másik tükrében látja saját másságát. Innen indulunk el az első feladattal, ahol a minket körülvevő tárgyak nevét kell tapsolva, szótagról szótagra skandálnunk. Ezután következnek a szintagmák és a bonyolultabb mondatok, ahol már figyelünk a szabályos ismétlődésekre, érezzük a lüktetést, eljutunk a verslábakig. Egy idő után már szükségtelen tapsolni vagy az ujjunkon számolni, a hangsúly itt a fokozatosságon és az automatizáláson van. Az első fejezet ugyan *Az antik vers magyar nyelven* címet viseli, mégis megírtuk már a saját szapphói strófiánkat, mire először találkozunk az időmértékes verselés terminussal.

Horváth Viktor figyelmeztet rá: a skandálás esztelen marhaságnak tűnhet ugyan, de itt a gondolkodással (még) nem megyünk semmire. Hallani, majd tudatosan használni kell a „versgépét”, hogy ne ő használjon minket. Ezért itt a szójelentések zavaróak lehetnek, a feladatsor ezen szakaszában a készségfejlesztésen van a hangsúly. A tizenkettedik feladatnál már hexametert kell írunk, sőt, meg kell próbálnunk hexameterben beszélni. Nem hagy azonban magunkra a szerző, megírja ő is a sajátját, nem is akárhogyan:

„Írjunk sok-sok hexametert, hogy szokjuk a ritmust,
 aztán dőlhet bőven az ötletek áradatával a mindenféle mesés történet: a Star Trek, a South Park, Mátrix, Sin city, Szomszédok, meg a többi szemét, a lényeg a rögtönző versírás, hogy gyakoroljunk.”

A vers ellenforradalma nem követeli meg az akadémiai merevséget, pátoszt, tele van a fentihez hasonló humoros, az élőbeszéd fesz-

telenségét, természetességét visszaadó példamondatokkal. Ez a jellegzetesség folyamatosan emlékeztet rá, hogy egyrészt nem elsősorban a szemantika felségterületén járunk, másrészt legalább annyira egy tanulási folyamat részesei vagyunk, mint amennyire a nyelv kimeríthetetlen akusztikai, ritmikai és asszociációs játékterében bohóckodunk. Horváth Viktor egyszerre költő, pedagógus és porondmester. A nyelvvel való játék sodrásában észrevétlenül olyan antik versformák előtt találjuk magunkat – sőt néhol már alkalmazuk is azokat –, amelyek létezéséről talán nem is tudtunk eddig.

Egy olyan folyamatnak, együtt-játszásnak lehet részese az olvasó tehát, amelyben egy percig sem marad magára. Történeti áttekintéssel, klasszikus példaművekkel itt nem találkozunk, szócikkyszerű meghatározásokkal is csak a legszükségesebb esetben, viszont annál jobban érezhető a szerző folytonos jelenléte. A közbeékelte tanácsok, lazán kapcsolódó, mintegy félvállról odavetett humoros kiszólások valóságosan görcsoldó hatásúak lehetnek egy-egy komplexebb feladat megoldása során. Még akkor is, ha nehezünkre esik minden fenntartás nélkül elhinni, hogy egy-egy jól sikerült szapphói strófa megírása után „javul a közérzetünk, udvariasabbak leszünk a családtagjainkkal”.

A kötet elején megkezdett önfelédelt legőzés elvezet bennünket az ütemhangsúlyos, később pedig a szimultán verselés fogalmihoz is. Feladatról feladatra és fejezetről fejezetre építkezünk tovább a nyelv eleven jelenvalóságában. Nem kell már rácsodálkoznunk arra, hogy az antik és a középkori ebben a kontextusban nem jelent egyszersmind halottat, idejémtúltat is. Így később már az sem lesz furcsa, ha egy Balassi-strófában a gyorsvonatra felkapaszkodó Balassi Bálint dorgálja vitézeit, hogy ne csapkodják a fülke ajtaját.

A verstani eszköztár bővülésével párhuzamosan szélesedik a perspektíva is. Az irányelv továbbra is az, hogy: „bármit szabad!” Egyre nagyobb szerepet kap azonban a tudatosság, fokról fokra lép be a szemantikai jelentés a szerkezeti jelentés kereteibe, ahogy a három versrendszerrel való aprólékos megismerkedés és alkotva tanulás után a strofikai fejezethez érünk. Rájövünk arra is, hogy didaktikai megfontolásból annak a – jelen esetben talán bocsánatos – ösbűnnek a csapdájába estünk bele, amelyre a kötet borítója már

előre figyelmeztetett. Egy lepke anatómiai rajza látható ugyanis ott, ízekre szedve és felcímkézve. A kötet jelentős részében tehát a szerkezeti jelentés, a struktúra kerül előtérbe, saját erőnkől építőkockaként rakhatjuk össze egészzé a különböző kompozíciókat. Tartalom és forma azonban szervesen összetartozik és összedolgozik, elválaszthatatlan egymástól.

Ez leginkább a kötet két utolsó, versfordításról szóló fejezetében látszik kidomborodni. Nagy szerep jut ebben a részben is a módszertannak és a gyakorlatnak. Egy már többször alkalmazott modell bemutatása történik itt, nem az egyedüli helyes eljárásé, hanem egy olyan, több szakaszból álló javasolt úté, amelyet kedvünk szerint lehet változtatni, testre szabni. Ironikus módon ebben a fejezetben fogalmazódik meg követelményként először a versírás tartalom és forma összjátékaként, annak minden komplexitásával, hatásmechanizmusával. Interpretálnunk kell, hiszen fordításról van szó, azonban az elsődleges követelmény mindig „egy szép magyar vers megírása”, a legnagyobb kihívás pedig minden esetben az, hogy nem csupán verset, hanem kultúrát is kell fordítanunk.

Horváth Viktor már a kötet elején felhívja a figyelmet arra, hogy mindenki számára elérhető, türelmes munkával megszerezhető szaktudást ajánl. A kötet első fejezeteiben sorjázó feladatok önfelédtsége, öncélú(nak tűnő) játékosága végül egy magasabb célnak rendelődik alá. Az irodalom megközelíthetőségének és szakrális tisztületének hangsúlyozása, megerősítése helyett olyan készségek és képességek elsajátításában akar segíteni, amelyekkel a zsenikultusz bővületén túllépve újra felfedezhetjük az alkotva tanulás örömét. Az ellenforradalom által deszakralizált költészet itt visszakanyarodni látszik a művészetfogalom azon antik meghatározásához, amely még nem állította szembe radikálisan a szépművészetet a mesterségbeli tudással. Olyannyira, hogy a szerző végül egy saját kötetére is érvényes deszakralizációs, önleplező aktusra szánja el magát, amikor azt mondja, hogy a címként jól csengő márkanév mögött nincs *se ellen, se forradalom*. Csupán tenni kell, amit lehet az alkotva tanítás visszaállításáért, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy minden művészi teljesítmény alapja a szaktudás.

Benke András